

Mlado Jutro

Štev. 12

Nedelja, 25. marca

1934

Bogomir Pregelj:

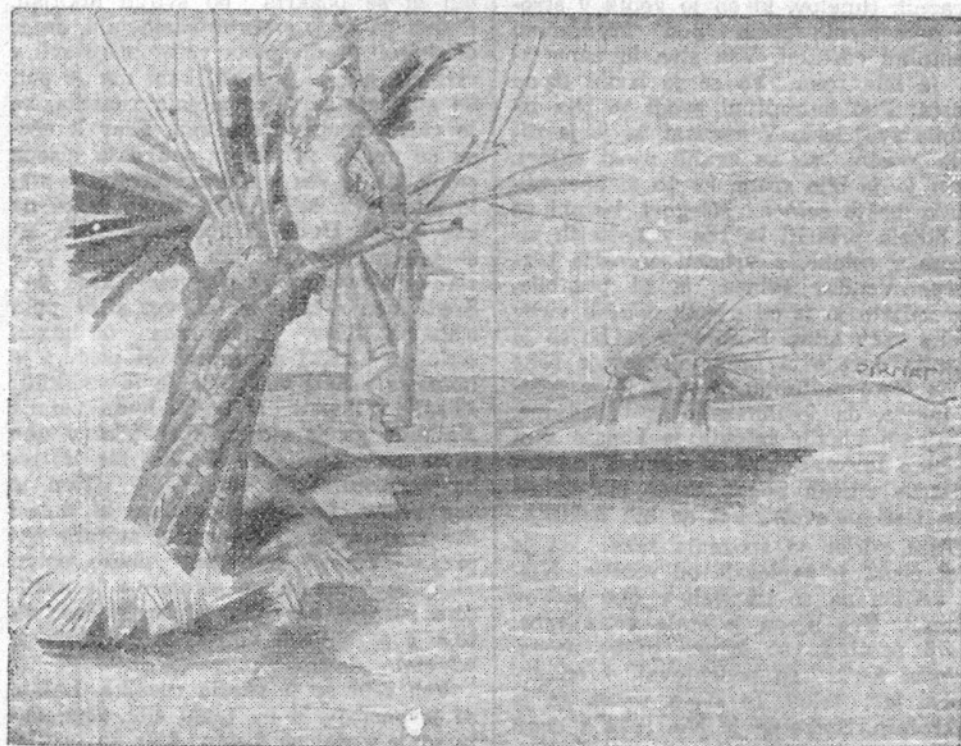
Rusalka

1. Mesto ob reki.

Sredi zelenih travnikov je ležalo mesto kakor siva zamazana pega. Do neba se je dvigal iz njega megleni stolp prahu in ga je oklepaj s svojimi škrepeta-

so zastirle saje s svojim pajčolanom, da so si bile vse hiše enake v mračni stvlni, kakor da so žalujoče vdove na pokopališču.

Še močno zelenje v parkih in stoji

jočimi prsti, da ni nikdar posijal jasen solnčen žarek v zatohle ulice, ki so se vile kakor zmedeni klopčiči med ozkimi, visokimi hišami.

Slepa, neprijazna okna so nemo strmela v temne soteske ceste, kakor da je vsak dan deževen in zaspan in ni nikjer božjega solnca, da bi se zrcalilo v gladkih steklih ter jih praznično zlatilo. Vse stene so bile enakomerno sive in mrtve. Še tako vesele in svetle barve

je zvenelo. Široke dlani kostanjev so bile medle in počrnele in bele zvezde kresnic so iskale brez leska za čistim solničnim žarkom. Solnce je vstajalo vsak dan bolj rdeče in slabotno. Kot bolno je polzelo preko obzorja mesta, dokler se ni izgubilo za zadnjimi nebori in so se vžgali venci pijanih solne po mestnih ulicah. Toda njihov žar je bil slepiv. Zasolžile so se oči v njihovem ognju. Gorkote pa ni bilo v njih.

V večnih procesljah so se gnetli ljudje po mestnih ulicah. Vedno se jim je neznansko mudilo. Komaj so ujeli čas, da so dihali s polodprtimi ustnicami. Njihovi obrazi so bili topi in trdi, kakor da so izrezani iz grčavega lesa, v brazdah so se pa vile črne črte saj in prahu. Še njihove oči so bile mrtve in brez življenja, kakor da so jih izpile prašne mestne meglice. Ne v desno se niso ozrle, ne v levo niso pogledale, le predse so strmele in buljile na sive pe- te preHITEVAJOČEGA.

Kakor siv stolp se je dvigal prašni oblak nad mestom in ga oklepali s svojimi pajčevinastimi dlanmi. Kjer pa so se sploščili nebotičniki v pritlikave hiše sredi vrtov in je polje zmagoslavno zajelo med ceste, se je sesedal prašni steber in solnce je bleščeče trosilo zlato zrnje v zelene odprte dlani dreves.

Tam je prišumela reka sploščena iz mračnih tunelov, ki so jo vodili v strogo odmerjenih potih pod brenčečimi mestnimi cestami. Vsa siva in zamazana je bila reka, ko se je izvila izpod mesta. Pod kamnitimi svodi je bila izgubila svoj lesk. V nesnagi, ki jo je zlivalo mesto, so se skalili njeni valovi. Zato jo je bilo sram, ko jo je spet obisijalo božje solnce. Njegovi jasnini se je hotela prikriti in rila v neštetihi vijugah v zelene, z vrhami porastle bregove. Vendar solnce je ni pozabilo. Spremljalo jo je od njenih dišečih virov preko vseh brzic. Božalo jo je, ko so jo stisnile ograje in bregovi v svoje roke in jo čisto poljubilo, preden jo je požrlo mesto, da jo umazano spet izpljune. V njenih rjavih valovih je kopalno svoje čiste žarke, dokler ni njihova jasnost zbistrila njenih voda in so bili valovi spet čisti in svetli, kot so bili nekdaj.

Tam, kjer je spoznala reka, da je spet čista, je zaplesala od veselja. Njeni vrtinci pa so izkopali v dno globok tolmun. Vrh njega je stala votla vrba. Kačji pastirji so šumeli preko njega. Solnčni žarki so podrhtevali v enakomerni igri valov. In sveta tišina ga je obkrožala. Samotna je bila reka v svoji sreči.

»Pri tolmunu straši,« so vedeli ljudje in se ga izogibali še za dne. »Povodni možje v njem žive in rusalko pojo,« so bajali. »Premilo pojo, še lepše nego vsi škrici v mestu,« so modrovali priprosti možje, ko so se umikali hrumečemu stebru sredi polja. »Toda kdor jih čuje, nazaj več poti ne zna, kar naprej gre do brega in iz njega v vodo. Tedaj pojo rusalko še vse lepše. Človeka pa ni nazaj nič več,« so si skrivaj šepetali v

uho ter se plaho ozirali čez ramo, da jih morda ne čujejo rusalko, ki so bojda sladkosnede in kar požrešne na gorko človeško kri. Zato še za dne ni šel nihče zlepa mimo čarovnega tolmuna. V noči pa sam Bog ne daj.

V svetlih mesečnih nočeh so vstale rusalko iz svojih vodenih posteljic v stekleni palači na dnu tolmuna. Kakor svetle meglice so posele na staro vrbo in se gugale na njenih protih. Spet druge so si vjele čemerne metulje ponočnjake. Obrzdale so jih s svilenimi pasovi in so jih pojale vse do ranega jutra.

Bila je med njimi sestrice. Vse porrednejša od ostalih. Največ metuljev si je nalovila. Štiri je hkrati obrzdale in jih gnala pred seboj. Srebrne srajčke je zavozlala sesticam okrog vej, da so si jih raztrgale, ko so v jutro bežale v svoje hrame pred zoro. V posmeh je goslala čričkom, da so od jeze zamolknil in se poskrili po svojih luknjah. Potem pa se je srebrno zasmejala, da je prisluhnil sredi poleta veter in se zvil v vrtincu, ker je pozabil, kam mu je pot. Še glasneje se je zasmejala rusalko, ko je videla njegovo zadrego. Prav k ušesu se mu je privila in mu dala glasen cmok, da je ves v zadregi zgrabil v zrelo latovje in se je seme osulo pršec na vse strani. Hudo je hotel pogledati, pa se mu ni dalo, ko mu je rusalko presladko šepetala: »Stric veter, kam pa? Sredi med rožami si bil, ves si še poln njihovih dišav. Tako rada te imam, stric!« — »Kaj me motiš pri poslu,« je hotel zarenčati veter, pa je le vzdihnil: »Tam v mestu bi te bil hudo vesel.« Nalavno ga je vgriznila rusalko v uho in se mu zasmejala: »Pa kaj me je treba v mestu, stric veter?« — »Tam je vse temno in žalostno. Tam bi dobro del tvoj smeh. Toda sedaj moram naprej.« Veter je huhnil preko polja. »Kaj se v mestu ne smejejo,« je zaklicala rusalko za njim. »Nimajo časa za to,« ji je odvrnil veter iz dalje pa je odvršal.

Vrh vrbe se je vsedla rusalko. Lahno se je pozibavala na tenki šibi. Zagledala se je v daljne mesto, kjer so se blesteč izpreminjale barvaste luči. Dolgo je gledala, potem pa je zmajala z glavom in se tiho nasmejala: »Reveži! Še za malo smeha nimate časa!«

(Dalje prihodnjo nedeljo.)

Mlado Jutro

Štev. 13

Sobota, 31. marca

1934

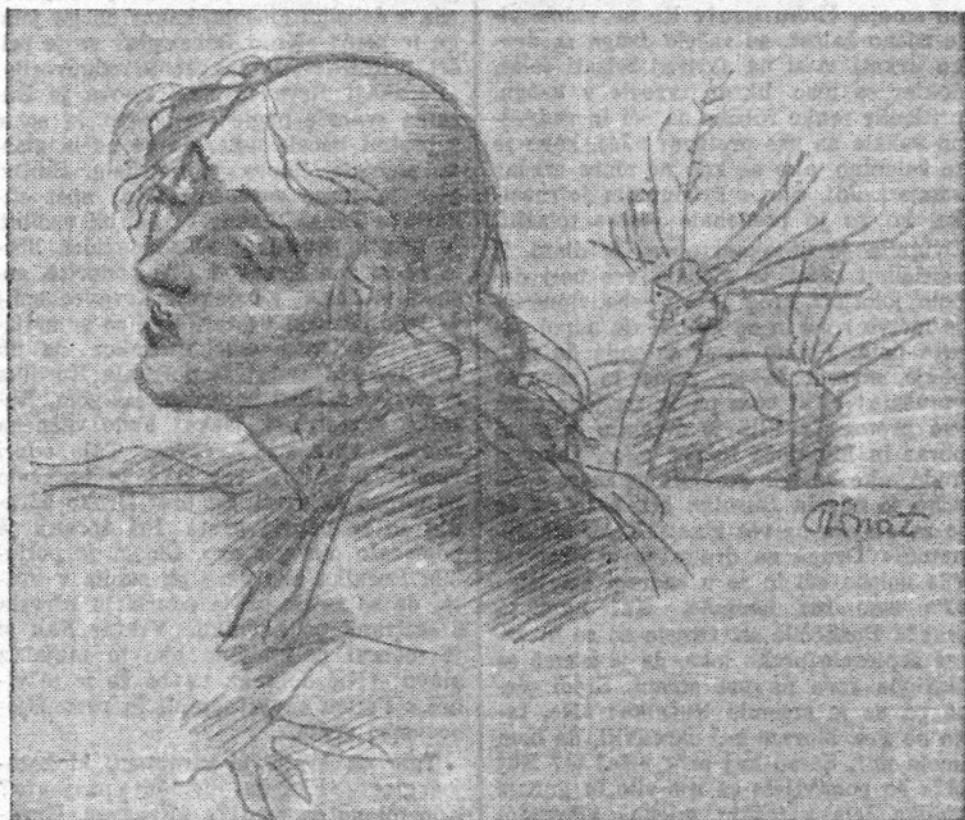
Bogomir Pregelj:

Rusalka

2. Rusalka se joče

Sredi igre je rusalka često zastala in se zagledala v mesto, ki je tam daleč hrumelo. Težke misli so ji zastirle čelo in njene oči so pozabile za hip na smeh. Potem pa je stresla nejevoljno z glavo: »Kaj mi je to mar!« Skočila je z vrbe

»Kaj si na ples pozabila?« — »Kaj pa ti je?« — »Kakor da bi jo osa pičila!« so se jezile družice in otresale iz las vodne kaplje, ki so jih orosile. Rusalka pa je stala sredi med njimi. Dlan si je pritisnila na ušesa in težke solze so ji polzele iz oči. »Ne vem, ali sem

v sredo družic, ki so se vrtele v živem plesu nad vodno gladino. »Pojte, pojte!« je zaklicala. »Ali ne čujete, kako hrumi mesto sem do nas.« Hlastno je zgrabila najbližjo za roko in se pognala v divjiem zaletu, da se je zmedel ves raj.

neumna, ali kaj:« je zacepetala. Potem je stisnila pesti in zagrozila v mesečno noč: »Grdi veter, ali sem te prosila, da mi pravi! Le čakaj!« — »Kaj pa je? Kaj ti je pripovedoval stric veter?« so jo vpraševale družice vse vprek. »Stric veter zna tako lepo pripovedovati,« je

globoko vzdihnila ena med njimi. »Stric veter zna, ah, tako lepo pripovedovati,« se ji je ježno započela rusalka. »Zakaj pa ni tebi povedal in je meni?« Vse nestrpneje so vpraševale vile: »Pa kaj ti je vendar povedal tako zlega, da mu ne moreš odpustiti in da ne najdeš miru?« Rusalka se je daleč sklonila in pokazala s stegnjeno roko: »Vidite mesto! Za dne je sivo in umazano. V noči pa hru-meče žari kot pestra krona. Le malo-kdaj sem se ozrla vanj, do zanjih dni. Kaj mi je bilo mar. Pa ti pride zadnjič stric veter. Malo sem se pošalila z njim. Nič sile nisem bila poredna. On pa me zareče in ureče. Odtlej so mi oči in mi-sli vseskozi le v mestu, ki smeja ne po-zna. Nisem vesela in igrati se mi ne da! Samo mesto gledam! Pa naj ne bom jezna?« »Pojdi z nami! Se bomo igrale slepih miši,« so jo tolažile vrstnice. Ru-salka pa je odkimala z glavo in vse bridkeje jokala: »Pustite me! Ne mo-rem! Ali ni to hudo, ako se kdo nikdar ne smeje. Huhu huu!« Ko so videle vi-le njeno žalost, so začele druga za dru-go hrkati in si na skrivaj brisati solze, dokler se niso hkrati vsedle v krogu, pritisnile tenke robčke na oči in zadrū-žno vekale na vse pretege: »Joj, kako je to žalostno, ako se kdo ne more nikdar smejati. Joj, ojoj.« Prisluhnila je rusalka, ko so jo prenehale sestre tolažiti. Dvignila je objokani obraz iz dlani. Z zardelimi očmi je gledala vse bolj de-belo jokajoči krog okrog sebe. Spustila je mrtvo roke in od začudenja napol od-prla usta. Potem se je sklonila do naj-bližje, stresla jo za rame in zasoplo vprašala: »Kaj vam pa je, da jokate na vse pretege?« Vila je dvignila zaihteni obraz in hlipajoče tožila: »Joj, kako je hudo, ako se kdo smejati ne more.« Ši-roko je odprla Rusalka oči, nato pa se je zasmejala na ves glas: »Kako ste ne-umne!« Druga za drugo so si obrisale vile solzne oči in se v zadregi smejale: »Pa smo res neumne. Kaj nam to mar?« Poskočile so. Objele so se in vr-teč zaplesale preko loke, da je iskreč se škropila rosa na vse strani. Sredi ple-sa pa se je zresnila Rusalka: »Ne, ta-ko ne gre. Moram kaj napraviti, da bom imela mir. Samo kaj bi?« »Kaj bi? Kaj bi?« so ponavljale za njo vile in gubale gladka čela v težkih mislih. »Povodni mož Trdoglav je star. Moder je in lju-di pozna. Njega bom vprašala za svet!« je odločila Rusalka. »Trdoglav bo znal svet! Trdoglav je moder,« so pritrdjeva-le vile in se žuboreč potopile v tolmunu. Za hip se je skalila voda, potem pa je plalo v vse širših krogih, kakor da je

padel kamen v njo. Polna mesečine je bila jasa. Samoten kasen metulj je pri-jadral preko nje. V začudenju se je pre-kopicnil, ko jo je videl prazno. »To ne pomeni nič dobrega,« je zmajal z glavo in se brez šuma pognal naprej. Tam v dalji je črnela gmota velikega mesta. Kakor mežikajoče oči so bila njegova mavrična solnca. Enakomerno je hru-melo in ni vedelo za jaso in za črni tol-mun pod staro vrbo.

Po ozkem hodniku, ki je vodil v dvo-re povodnega moža Krvavca, so odbr-zele vile. Za roke so se držale in se na-gajivo poganjale. Prva je bila Rusalka. Ko so prišle okrog ogla, so jim zaprla pot težka, z zelenim mahom porastla vrata. Rusalka je položila prst na usta in pogledala sestre. »Pst, da se Krva-vec ne razjezi!« Vile so položile prste na usta: »Pst« in so sklonjene prisluh-nile. Rusalka je tenko potrkala na vrata. Izza vrat je vprašal surov, hripav glas: »Kdo trka?« Rusalka je odgovo-rila z debelim glasom, kakor da ga jem-lje iz peta: »Krap Debeloglav se je pri-šel pritožiti.« Izza vrat je odgovorilo: »Počakaj! Krvavec spi.« Znova je Ru-salka svareče pogledala sestre, ki so si s pestmi tiščale usta, da se ne bi glas-no smejale. Znova je potrkala. Surovi glas je ježno zarenčal: »Kaj spet si-rariš?« Tanko, kakor v zadnjih vzdihih je prosila Rusalka: »Enodnevnica libe-la bi rada h Krvavcu. Ah, odprite, go-spod vratar.« »Počakaj, Krvavec spi,« je trdo odsekal vratar. Vile so se zvija-le v pritajenem smehu, kakor da jih boli trebuh. Tedaj je potrkala Rusalka v tretje: »Odpri boterček, jaz sem, Ru-salka s sestrami. Nekaj hudo važnega moram vprašati Krvavca. Tak odpri vendar!« »Ali si res ti?« je vprašalo nezaupno za vrati. Za prst široko špra-njo so se odprla vrata. Pri špranji je pogledalo okroglo oko. Cmok, je polju-bila Rusalka oko nato pa sunila v vrata, da so se do kraja odprla in zdrvela s sestrami po hodniku. Vrtar Rak si je mencial poljubljeno oko in majal z glavo: »Nič dobrega ne bo še iz te vi-hre.« Potem se je okrenil in premišlje-no zaprl vrata.

Tam na kraju je zarentačil klockota-joč glas: »Kakšen dirindaj pa je to? Kdo mi ne da spati?« »Krvavec, Krva-vec,« so obsule vile povodnega moža, da se je zazibal na širokih žabjih nogah, kakor pijan. Hlipajoč je lovil sapo v ši-roka ribja usta: »Tak kaj je!« Rusalka se je zresnila: »Ah, strček, po tako te-žak svet sem prišla k tebi.«

(Dalje prihodnjo nedeljo.)

Bogomir Pregelj:

Rusalka

3. Povodni mož Krvavec

»Tako, tako! Dober svet bi rada ču-
la, Rusalka,« je prikimal povodni mož
Krvavec in prečudno našobil ribja
usta. Potem se je okrenil, racajoče sto-

zdaj spet Rusalko, ki je sedla na pr-
čico pred Krvavčevimi nogami. Popol-
noma tiho je bilo v sobi, da se je dobro
čulo peneče požiranje vrtinca pred
vrati in tiho cinglanje stekel v oknih,

pil čez prag v sobo in modro sprego-
voril: »Sedimol! Sede najlaže premiš-
lujem.« Stežka se je spustil v širok
stol, da so pod njim zaječala peresa.
Vile so si nastile v polkrogu okrog
njega blazin, ki so jih pobrale z njego-
ve postelje. Po blazinah so posedle,
objele kolena in zvedavo gledale zdaj
povodnega moža, ki je v širokem stolu
napol dremaje pogrkoval in mežikal,

kadar se je zmotila neumna riba ter
udarila s svojim ploščatim nosom ob
okna. »No, ali bo kaj?« je debelo za-
zdehal Krvavec. Rusalka je namršila v
težkih mislih čelo. »Veš...« je začela
oklevajoče, potem pa je zmajala z gla-
vo in jo sklonila, s prstom pa je začela
risati brezsmiselne slike po tleh. Krva-
vec se je sklonil nad njo. Z mehkim
vlažnimi prsti ji je pogrebel po zlatih

lasel in je vprašal: »Pa kaj je tako neprijetnega, kar bi me rada vprašala, Rusalka!« Še globlje je sklonila Rusalka glavo in je šepetajoče odgovorila: »Bojim se, da se mi boš smejal, ker vprašujem tako neumno. Kajne, da se mi ne boš?« Resno ji je odkimal Krvavec: »Ne bom se nel!« je odločno dejal. Tedaj je Rusalka dvignila glavo, strogo pogledala sestre in jim požugala: »Joj, oni, ki se bo smejala!« Vse so odkimale, najmanjša pa je polglasno zaihtela: »Saj je vendar tako žalostno!« — »Zakaj se ne smejejo ljudje v mestu?« je kratko vprašala Rusalka. Krvavec jo je debelo pogledal, potem si je povrtal v ušesu: »Ali sem prav slišal?« Odločno je prikimala Rusalka in vse vile z njo: »Prav, prav.« Z dlanjo si je potegnil Krvavec čez oči in pogledal prežalostno Rusalko: »Zakaj bi pa to rada vedela?« Rusalka je nevoljno odmajala z glavo: »Najprej mi odgovori, kar sem te vprašala, potem bom pa še naprej povedala.« Krvavec je segel v hlačni žep, potegnil iz njega tobačnico in jo odprl. — »Na, njuhaj,« je ponudil ščepec Rusalki, ki se pa za to še zmenila ni, temveč ga je gledala kar naprej tako svetlo, da mu je postajalo vse bolj in bolj nerodno. Zato je brž vsrkal tobak v nos. Obrisal si ga je s prelepim zelenim robcem, pozabil kihiniti in zlovoljno zamrmral: »Bi rad vedel, kdo ti je vsadil te najnovejše muhe v glavo.« — »To niso nikakršne muhe, to so resne stvari,« ga je zavrnila užaljeno Rusalka in vse vile so glasno prikimale: »To so resne stvari!« — »Ko si že tako sitna in me hočeš zbujaati iz najboljšega spanja s takimi vprašanji, pa naj bo. Saj itak vem, da bi ne imel prej miru. V mestu se ljudje ne smejejo, ker nimajo časa.« — »To že vem! Saj mi je veter tudi tako povedal. Pa ne umem. Razloži mi to.« Zlovoljno si je pogladil Krvavec redke štrleče brke: »Torej stari potep veter ti je to pravil. Naj se le pripravi, jih bo slišal!« Zatem je zvito pomežiknil in se lokavo nasmehnil, ko je na videz obžaloval: »Drugače povedati ne vem. Počakaj, da boš starejša, potem boš že razumela.« Rusalka je nabrala užaljeno ustne: »Kaj se boš norčeval. Dosti sem že staral!« In vse vile so pritrdile: »Saj nismo več otroci!« Krvavec pa se je zadovoljno vgreznil v svoj stol, sklenil roke na trebuhu in lagodno predel. »Ako imate dovolj let, potem pa itak razumete, kaj pa še vprašujete.« Tedaj je vstala Rusalka s pručice in sedla Krvavcu v naročje.

Prelepo ga je božala in premilo ga je gledala, ko je vneto prosila: »Striček Krvavec, saj vem da nisi trd in da nečeš, da bi bila Rusalka žalostna. Zato, boš povedal, kajnel!« Drugače pa se bom jokala in se bom cmerila, da bom grda, kakor teta Krastača. Uh, uuh!« Tako se je začela jokati Rusalka, da so se solze kar lovile na njenih licih. Vse vile so začele jokati obenem z njo, da je soba kar odmevala od njihovega ihtenja. Povodni mož Krvavec pa ima dobro srce vkljub temu, da je grd za pogled in da hudo gleda. Zato mu je postalo močno neprijetno, ko je videl kako ihte vse vile okrog njega. Rusalkine solze pa so ga kar pekle. Ves razburjen je gladil Rusalko po mokrih licih in ji nerodno poskušal otreti solze. »Nikar se ne jokaj Rusalka! Saj bom razložil vse, kar boš hotela. In vse dekle, tudi nehajte, mokrote imam že itak dosti.« Med solzami se je drobno nasmehnila Rusalka: »Zakaj nimajo ljudje v mestih časa, da bi se smejali?« Krvavec se je globoko odhrknul, strogo pogledal okrog sebe, dvignil važno prst in dejal s skrivnostnim glasom: »Ker nimajo srca!« Rusalka mu je pogledala globoko v oči in dejala s tihim glasom: »Verjem ti, stric Krvavec. Pa kako morejo živeti ubogi ljudje brez srca?« — »Mesto srca imajo drobno uro, ki bije brez prestanka, da se ženejo in hite. Saj so bili nekda prav ljudje. Svetle oči so imeli, da so videli z njimi. Odprte roke so božale cvete in v prsih jim je plalo živo srce. Toda prišlo je, kaj vem kako, nekega dne so se zbudili in tedaj jim je zaklokala ura v prsih, ki jih žene brez miru, da nimajo za smeh več časa!« Globoko je sklonila Rusalka glavo, težka solza ji je kanila iz očesa: »Zato moram vedno misliti nanje. Pa jim ni rešitve?« Krvavec je tesno obiel Rusalko, na prsa je pritisnil njeno glavo in hripavo prosil: »Ne vprašaj po tem, Rusalka!« Zvila se mu je Rusalka iz naročja in odkimala: »Moram vedeti. Dokler se ne bodo ure spet izpremenile v srca, dotlej se ne bom mogla nasmejati.« Pritrdil je Krvavec: »Vedel sem to, zato ti nisem hotel nič povedati. Zdaj pa moram. Je ena rešitev. Težka je in rešnika lahko pogubi. Kdor ima srce, ga mora v mesto nesti. Molče ga mora darovati, dokler ga eden ne spozna in hoče v zameno dati svoje srce. Tedaj bo rešeno mesto. Ure bodo snet srca postala.« Globoko je sklonil Krvavec svojo glavo in ni dvignil oči, ko so obstonile vile Rusalko, ki je vprašala v tretje:

»Kdo mi bo položil iz prsi srce v roke?« Zamolklo je odgovoril Krvavec: »Coprnicca Škrepetača zna.« Potem je zavekal: »Ostani, Rusalka...« Nalaha ga je poljubila Rusalka na oči. »Sam veš, stric Krvavec, da to ni mo- goče,« mu je mehko odgovorila, po- tem se je pa obrnila k vratom: »Po- j- dimo sestre!« Dalje prihodnjič.

Mlado Jutro

Štev. 15

Nedelja, 15. aprila

1934

Bogomir Pregelj:

Rusalka

4. Huda ooprnica škrepetača

Kakor tiha drobna meglica so polzele vile z Rusalko nizdol po reki. Presle so široko polje in reka se je že davno zajedla v črne gore. Zamolklo je

ko v mladem jutru. Le Rusalka je bila mirna. Nje niso plašile jate netopirjev, ki so tenko piskajoč plahutale tik nad njeno glavo. Brez bojazni je gledala skale, ki so se sklanjale grozeče nad

šumela vtesnjena med visoke previsne stene, ki so zakrivalle vse nebo razen ozkega traku. Belo se je penila ob čereh ki so se ji vstavljale. V črnih tolmunih se je votlo grgrajoče zvijala v vrtince. Tesno druga k drugi so se privile vile in gledale s plašnimi očmi v teme, ki so se sovražno zgostile na dnu prepada, čeprav, čeprav je že davno zardel kakor rožni list ozki trak neba nad re-

ko, kakor da se bodo vsak hip zrušile vanjo. Trdno je držala veslo v drobni roki in varno vodila čoln čez oljnato se svetlikajoče vrtince in mimo s penami pokritih peči, ki so se stresale v besnem zaletu bobnečih voda. Pokojno je zrla jutranjico, ki je biserno mgljala pred njo tik nad robom gora. Rusalka je vedela, da ni ta pot nič hudega. Vedela je, da jo čaka težko šela

kasneje in tedaj bo potrebovala poguma, ko bo celo sama in ne bo ob njej njenih sestra, ki so se stiskale tam spredaj čolna v tiho ječečo klopko, kakor kupček nesreče.

Vse višje so vstajale stene, ki so oklepale reko. Vse hitreje je brzela med njimi. Vilam se je zdelo, da jih žene veter kakor puščice. Ena izmed vil je okrenila svoj od solz mokri obraz k Rusalki ter ji nekaj zaklicala. Šumenje voda je požrlo njen klic, vendar pa je vedela Rusalka, da jo prosi sestra, naj bi se vrnili. »To ni več mogoče,« je smehljaajoče odkimala Rusalka in pokazala naprej. Tedaj so se iznenada razklenile stene v širok krog. Ogromen kotel je ležal sredi prepadov. S hitrostjo vetra je grmela vanj reka in se zvila v ogromen lijast vrtinec, ki je požiral sredi okroglega jezera vode. Z vso močjo je pritegnila Rusalka veslo, da je čoln splaval v najzunanjšem vrtinčevem krogu, skoro ob izgubljenih stenah drseč. Skrbno je gledala na skale in se zadovoljno nasmehnila, ko je videla, da stoji na malem pomolu, ki je visel nad vodo, visok suh človek, in jih opazuje. Dvignila je roko in opazujoči človek je prikimal v odgovor. Ko je pridrsel čoln v bližino, je človek vrgel vanj konec vrvi, Rusalka jo je hitro ujela in privezala v obroč, ki je visel na krmi. Kakor struna se je napela vrv. Čoln je zakolebal globoko potopil nos, da so pljusknili valovi vanj, potem se začel počasi in enakomerno dvigati, dokler ni obstal vzporedno k balkonu. Tedaj je začel navijati suhi človek vrv v velike kolobarje in je pritegnil čoln k pomolu, kjer je obstal v zraku nalahno se zibajoč, kakor da leži v vodi. Rusalka je stopila s sestrami na pomol. Visoki človek je pridržal roke na prsih ter se priklonil odsekano, kakor da se je zlomil v pasu. Potem se je zravnal in obstal nepremično kakor tenek steber, kateremu so navesili črno haljo dopetnico. Njegovo desno vodenosinje oko je razmišljeno gledalo pred se v tla, levo pa je napeto opazovalo nekakšno mušico, ki je plesala v pijanih krogih okrog njega. Dolgi žalostni obraz se ni premaknil, ko je spregovoril s hreščeim glasom: »Prosim, sledite mi k gospej Škrepetai. Pričakuje vas, naše ptice netopirji so nam vas že zarana najavili.« Njegov nos, ki mu je visel kakor tenka kožna ta krpica na tenka kakor podkev zavita usta, se je pri teh besedah zamajal in pokazal na vrata, ki so zijala v steni. »Tem bolje,« je prikimala Rusalka,

»pojdimo«. Na petah se je okrenil črni zlovoljni sluga coprnice Škrepetae in šel pred Rusalko, ne da bi privzdigoval noge. Bilo je, kakor, da bi imel mesto nog kolesa, ki ga neso naprej. Tesno za njim je šla Rusalka po rovu, ki se je zlahka nžal. Zdaj pa zdaj je hušknil mimo potoglav netopir, ki ga je prebudilo šuštenje peska pod nogami stopajočih, ali pa je plaho zaječala kaka vila, ko so iznenada zamežikala iz mraka sovine oči, kakor male rdeče svetilke. Pred črno žametno zaveso, na kateri so se zelenkasto svetlikale mrtvaške lobanje, je sluga obstal. Dvignil je zaveso, in ponovil je: »Vstopite, gospe Škrepetae vas pričakuje.« Plaho so pogledale vile. Ob nizkem ognju, čigar dim se je dvigal prelivajoč se v spahene obraze obešencev in utoplencev, je sedela v visokem tronu, ki je bil spleten iz človeških kosti in glav, velika coprnic Škrepetae. Obležena je bila v dolgo rdečo »preminjasto haljo, ki je imela vezena zlata čarovna znamenja. Vrh štrnastih sivih las je postavila zašiljeno kapo, ki je bila ista« tako vsa pokrita s čarovnimi slikami. Na kolena si je položila čarobno palico, ki jo je preumetno sestavila iz dvanajstih lesov med uroki kresne noči. Na kljukastem nosu je imela okrogle debelo obrobljene naočnike, napeto gledala na debelo knjigo, ki je ležala odprta na stojalu pred njo in vneto mlela z brezzobnimi čeljustmi. Nekaj trenutkov je gledala Rusalka čitajočo čarovnico, se za hip sklonila k črnemu mačku, ki se je dobrikaje približal z visoko privzdignjenim repom, potem pa nalahno zakašljala. Coprnica Škrepetae je pogledala in začela s strogim, karajočim glasom: »Kdo si, da se me drzneš motiti med...?« Potem je iznenada skočila s prestola, da se je čarovna palica ropotajoč zakotalila po tleh in z razširjenimi rokami tekla k Rusalki, od veselja visoko cvileč. Objela je Rusalko in jo cmokajoč poljubila na vsako lice. »To je pa lepo, Rusalka, da si prišla vendar enkrat obiskat svojo botrico. Ne, to sem pa res vesela. Kdo bi si kaj takega mislil! Pa kako si zrastle odkar sem te v zadnje videla.« Škrepetae si je postavila Rusalko pred se in jo gledala čudeč se, potem pa jo je znova in znova objela, dokler ni Rusalka prosila: »Tak pusti me, botra, saj komaj še diham.« — »Kdo so pa te?« je vprašala coprnic Škrepetae in pokazala na vile, ki so se že davno muzaje smejale, ker je bilo tako smešno, kako je nihala kapa

na coprničini glavi. »To so moje sestre«, je dejala Rusalka in vse vile so pri tem privzdignile zlahka krila ter se dostojno poklonile. »Glej no, saj vas je za celo šolo,« se je čudila coprnica. »pa raste kakor podlesek. Še spoznala vas nisem. Komaj za ped vas je bilo, ko sem vas videla v zadnje.« Potem se je skrbljivo okrenila, plosnila v dlani in zaklicala: »Peter. Peter!« V votlino je stopil dolgi čemerni strežaj. »Rusalka me je obiskala, Peter! Lepo jo pozdravil!« Odrezano se je priklonil. »Močno sem vesel, gospodična Rusalka, da ste nas blagovolili počastiti s svojim cenjenim obiskom.« »Poiđi sedaj, Peter, in prinesi kave pa sladkega peciva. Dekleta so lačna,« je naročila coprnica. »Razumem!« je dejal Peter ter odšel.

Dalje prihodnjič

Bogomir Pregelj:

Rusalka

5. Pri kavi v votlini velike coprnice Škrepetače

Kakor piščeta okrog koklje so seделе vile okrog okrogle mize, vneto pile dišečo mlečno kavo in prigrizovale sladko potico. Nič jih ni bilo strah prečudnih spak, ki so se krepolile in zvijale v kotih votline. Črni maček se jim je drno-

vala: »vzemi rožne popke, ki so se odprli na kresno noč, dodaj jim muckov iz enakonočja, pretri jih, premešaj trikrat tri kaplje nageljevega olja, ščepec kresničine luči, zalij z roso, ki si jo zajela ravno ob solnčnem vzhodu. Vse to dobro kuhaj ob malem ognju tri dni. Postavi na hladno in potresi s solnčnim prahom.

haje dobrikal. Sama coprница Škrepetača pa jim je bila domača, samo botra, kljub temu, da je sedela na stolu iz človeških kosti ter je imela oblečeno prečudno skrivnostno haljo. Čarovno knjigo je zaprla in postavila v stran. V roke je vzela načeto nogavico in jo vneto pletla. Vmes je kdaj pa zdaj pomešala v kotličku, ki je stal na trinogu vrh ognjišča. »Kaj pa kuhaš, botra?« je vprašala radovedno Rusalka. »Nič posebnega! Mažo za lepoto,« je odvrnila coprница, potem preštela na glas zanke »Dve, tri, pet...« položila prst na nos in našte-

Maža je gotova!« »To je težko!« je prikimala Rusalka. »Kajne, pa je boš dala meni malo?« »In meni tudi! Meni tudi, botrica!« so prosile vile kar po vrsti. »Kaj pa je vam treba take maže, huncveti!« je odmajala coprница. Rusalka pa je poredno vprašala: »Ali jo zase kuhaš, botra?« »Ježešna!« se je ujezila coprница, »kakšni so dandanes otroci! Kaj pa vendar misliš! Kdo pa bo še prišel k meni, ako bom lepa? Ali si že kdaj slišala, da je bila kaka coprница lepa?« Rusalka jo je pogovarjala: »Ne bodi huda, botra! Saj vsi vedo, da si največja

coprnica. Pa sem tako mislila.« »No ja, je že res, kar praviš,« ji je potolaženo pritrdila coprnica, »pa saj veš, zdravnik svojih zdravil nikdar ne pije sam. Kaj se smeješ temu, dekle?« je strogo pogledala najmanjšo vilo, da je v zadregi odgriznila prevelik kos potice in se ji je zaletelo. »Tega mi pa še nisi povedala, Rusalka, po kaj si prav za prav prišla k meni. Saj to dobro vem, da ne bi napravila te hude poti, ako bi ne bilo nuje in potrebe. Na botro škrepetačo se spomnijo vsi le, ako jo potrebujejo, drugače naj pa coprnica grda le kar sama sedi v svoji špilji.« Rusalka je pri njenih besedah zardela in za hip povescila oči. Potem pa je odkrito pritrdila: »Prav si povedala, čeprav me je sedaj sram. Prej še mislila nisem na to, dokler me ni opozoril stric Krvavec. To je pa tako.« Lepo po vrsti in redu je pripovedovala vse od početka pa do nocojšnje noči, ko se je odpravila na pot k botri Škrepetači. Dokler je Rusalka pripovedovala, je coprnica molče pletla nogavico in še potem ni dolgo nič spregovorila, ko je Rusalka že davno končala. Plašno je gledala Rusalka. Ko pa coprnica le ni nič dejala, je negotovo vprašala: »Ali želim kaj grdega, botra?« »Ne, ne,« je odločno odmajala z glavo coprnica, položila je nogavico na mizo in se zagledala v Rusalkine oči. »Samo nekaj težkega si želiš, kar ti bo prineslo mnogo gorja in solza.« Uporno je dvignila Rusalka glavo: »Drugače ne bom imela miru.« Napol za sebe ji je mrmraje pritrdila coprnica: »Seveda ne moreš drugače. Saj stoji tako zapisano v zvezdah.« Potem je živahno nadaljevala: »Uredila bom vse, kar hočeš. Prej pa poslušaj, kar ti bom povedala, dobro premisli in potem se šele odloči. Ve, dekleta, pa pojdite. Kar bom sedaj govorila, ni za vas. Peter vam bo medtem pokazal, kako kujejo škratje kristale.« Godrnjaje in oklevajoč so odšle vile iz votline, kjer ste ostali sami coprnica in Rusalka. Coprnica je spet vzela nogavico in začela pletti, pri tem pa je pripovedovala:

»Zgodba o povodni deklici in mlademu kraljeviču.

Bilo je pred mnogimi leti. Tedaj še ni bilo mesto sredi polja tako veliko, kakor je danes. Hiše so bile svetle in v gladkih oknih so kimalo pisane rože zlatemu solncu. Ljudje so hodili oblečeni v pisane obleke in so nosili v gumbnicah dišee rože. Imeli so sicer dela, pa so pri tem le še utegnili, da so se sprehajali na zelenih rečnih bregovih in poslušali na večer slavce, ki so peli v temnih sencah vrtov okrog kraljevega gradu. Tako

polno je bilo mesto rožnih dišav in slavčevega petja, da so ljudje pozabljali na skrbi in težave. S svojimi okornimi glasovi so hoteli posneti petje slavcev. Ščebetanje škrančkov so ujeli v gosli in flavte so jim piskale kakor kosi na pomlad. Ves svet je poznal to mesto. »Mesto pesmi« so mu dejali. Še celo vile so prihajale s planin in iz reke. Pomešale so se med ljudi ter pele in plesale z njimi. Vse mesto je dehtelo in pelo. Samo kraljevski grad je bil mračnejši dan za dnem. Veliki vrtovi so ga oklepali. Na gredah je stalo več rožnih grmov kakor kjerkoli. V vsakem grmu je sedel slavec in lil svoje hrepenenje. Vsa noč je bila polna opoja rožne pesmi. A grad je ostal mrk in nem. Star je bil kralj. Že davno se mu je zbelila brada. Žezlo v roki se mu je treslo. Truden je bil in željen počitka. Toda sin njegov, kraljevič, ni hotel sprejeti krone. Ves v črno odet se je sprehajal po zavitih stezah vrtov. Nikoli se ni zasmejal. Nikoli ni spregovoril besede. V prazno je imel uprte oči. Ni videl rož, ki so se mu dehteče usipale na pot. Ni čul petja, ki ga je hrepeneče božalo. Brez namena je hodil vsak dan po zavitih potih kraljevskih vrtov. Zavijal se je v svojo mračnost, kakor v leden oklep. Do njega ni nikdar segla pomlad. Zato so bili kraljevski dvori vsak dan mračnejši. V Krvavčevi palači je živel povodna deklica. Gori iz planin je prišla, sirota brez očeta in matere. Kakor rodna hči je bila Krvavcu. Najlepša med vrtnicami je bila. Zlate lase je imela, kakor da se je mesec vanje ujel, nje oči so bile vijoličaste, kakor prvi mrak. Da sem jo slišala peti, sem šla vso dolgo pot iz svoje špilje. Z vrstnicami je šla v mesto pesmi. Tam so se družice porazgubile. Povodna deklica pa je šla naprej, dokler je ni ustavila ograja kraljevskih vrtov. Jačje, kakor sicer, so dehtele tisti večer rože. Vse ozračje je dehtelo v hrepenenju slavčevega petja. Kakor prikovana je obstala povodna deklica. Na ograjo je naslonila čelo in ji je bilo, da bo umrla od lepote, ki jo je zalivala. Tedaj je prišel mimo kraljevič. Kakor da se je zbudil iz sanj, mu je bilo, ko je videl povodno deklico, ki je slonela ob ograji. Prvič v svojem življenju se je nasmehnil. Odprla je usta in izpregovoril: »Ljubim te!« Bledo se je blestel v mrču njegov obraz. Pod težkimi obrvmi so bile njegove oči vse črne. Kakor v tolmunih neba se je zgubila v njih povodna deklica. Čudna noč je bila tista noč. Prepolna hrepeneče ljubezni. In je pozabila povodna deklica, da se le gorje rodi, ker se veže s člove-

kom nečlovek. V nastavljeno dlan je položila roko, kakor češnjev cvet: »Tvoja sem.« je dejala. (Dalje prihodnjič).

Mlado Jutro

Štev. 17

Nedelja, 29. aprila

1934

Bogomir Pregelj:

Rusalka

8. Nadaljevanje zgodbe o povodni deklici
in o mladem kraljeviču

Ves se je spremenil kraljevič od tistega večera. Nič več ni iskal z izgubljenimi očmi v prazno. Njegove tenke ustnice so se razklenile ter se napele v gor-

spregledal. Ball smo se že, da ti je omračen um in ne boš nikdar mogel nositi bremena kraljevske krone. Pol kraljestva bi dali v zahvalo njemu, ki nam te je ozdravil.« Zlahka je sklonil kraljevič glavo, da je prikril rdečico, ki mu je za-

kem smehu. Razveselil se je kralj, ko je videl, kako se je zbudil njegov sin. Poklical ga je k sebi in mu dejal, naj sede na njegovo levo stran. S tresočo roko ga je zlahka pobožal po laseh. »Moj sin, silno smo veseli, ko vidimo, da si

lila obraz. Lahen nasmešek se mu je vsedel v kote usten, ko je zamišljeno odgovoril: »V vrtovih mi je zrasla prečudna lepa roža. Ko sem zaslutil njen duh, mi je bilo, kakor da se je raztrgalo nebo od vzhoda do zahoda ter se je

plamteče prikazala vsa nebeška glorijs. Da mrem, mi je bilo prvi hip, potem pa me je toplo spreletel utrip srca, ki ga dotlej nisem nikdar čutil. Od tedaj pa mi cvete roža vsak večer. S svojim vonjem me obdaja, s svojo lepoto me opaja in moje srce ji utripa naproti.« Zmajal je s sivo glavo stari kralj: »Ne ume-mo te, sin moj, pa to nič ne de. Ozdra-vel si. To vidimo in tega se veseli z na-mi vsa dežela, ki bo dobila novega kra-lja, ki bo trdno držal v rokah žezlo in meč.«

Tistega večera se je sklonil kraljevič k povodni deklici, ki mu je naslonila gla-vo na ramo in z zaprtimi očmi prisluskovala hrepenecemu gostolenju slavcev. Za hip je zadržal dihanje, tako ga je omamil vonj zlatih las, ki so se vsuli preko nje-gove rame, potem pa je dejal šepetaje: »Mojca, zlato krono bom vpletel v zlato tvojih las.« Težko je vzdihnila povodna deklica, z vijoličastimi očmi je trudno pogledala kraljeviča. Tesneje se je pri-vila k njemu in tožeče spregovorila: »Težko oklepa zlati obroč čelo. Bojim se krone.« Kraljevič jo je poljubil na oči in na ustne. »Ne boj se Mojca. Vselej bom s teboj,« jo je tolašil. Vso noč so peli slavci. Rože so dehtele na vso moč. Po-vodni deklici pa je bilo, kakor da so slavci ohripeli. Prvi jesenski veter je po-tegnil čez polje.

V palači povodnega moža Krvavca je velik dirindaj. Iz vseh voda sto ur na-okrog so se zbrali povodni možje in pre-zale vile. Z močvirij so prihitele večše in napolnile vso palačo s svojimi lučkami. Coprniki in coprnice so prihajali na metlah, na kozlih, na sodčkih in v ra-kvah z vseh strani, kakor da so se zmo-tili na svoji poti na Veliki Klek. Pa se niso. Vse jih je povabil povodni mož Kr-vavec. Slovito muziko gozdnih škrtov je naročil, da bo muzicirala in piskala vsem gostom pri slavnostni pojedini v veselje in čast. Še vilinskemu kralju Oberonu je poslal vabilo in mu je odgo-voril, da bo prišel sam in z njim Tita-nija, presvetla vilinska kraljica, in vse njuno pisano spremstvo. Zato si je oble-kel Krvavec zeleni frak, ki ga je sicer malo vezal v ramenih, drugače pa je bil še skoro nov. In okrog vratu si je dal visok ovratnik, pa vsa odličja in časti si je pripel. Neprestano se je smolil okrog vrat in pozdravljaj prihajajoče go-ste kaj malomarno. Ko je prišel mladi kraljevič, toliko da mu je dal roko. Po-trepljal ga je po rami in mu dejal: »Kar noter pojdi, že veš kam. Ne utegnem. Vsak čas bodo prišla njuna veličanstva Oberon in Titanijs.« Srebrno je zacing-

ljalo. Travne bilke so se komaj sklonile pod kolesi dvorskih kočij, ki so jih vle-kli pisani metulji. V cvetoče ladjice lo-kvanjev so presedli gostje in v mesečino oblečeni vilinjaki so jih zakrmili k vra-tom v dvore povodnega moža. Do kraja so se odprle duri. Muzika je zaigrala. Oberon in Titanijs sta vstopila. Globoko se je klanjal povodni mož. V zadregi si je mel roke. Na pozdravni govor, ki ga je hotel z zanosom povedati, je popol-noma pozabil in je samo mrmral: »Ka-ka čast! Kaka čast!« Ni se pa zmedel kraljevič. Kralju Oberonu je dal roko in preprosto dejal: »Hvala vam, da ste prišli h krstu moje hčerke.« Nalahno je prijel roko kraljice Titanijs in jo vodil na vrhnji konec mize. Za njima pa so se zvrstili in posedli vsi drugi gostje. Zno-va so se odprla vrata in med dvema dol-gima vrstama pestern in dojilj je vstopila coprnica Škrepetaja. V rokah je dr-žala povito dete pokrito z rožnatim pr-tom. Varno ga je nesla in obstala pred kraljevičem, ki je sedel med Oberonom in Titanijs. Pristopila je pestrna in od-grnila prt. Dete, ki je spalo v blazinah, se je zbudilo v blesku luči in se glasno zasmajalo, kakor da je zacingljaj tenek kristal. Kraljevič je vzel dete iz škre-pe-tajinih rok in se poklonil Titanijs in Oberonu: »Kako naj bo ime moji hčer-ki, veličanstvo?« Titanijs je pogledala Oberona, ki ji je smehljaje prikimal. Po-ložila je roko otroku na čelo in sprego-vorila: »Rusalka naj bo. V vilinskem svetu vilinske lastnosti ji dajemo v dar.« Sklonila se je nad dete ter ga poljubila. Kakor srebrni zvončki so trkale čaše, gostje so nazdravljali: »Rusalka naj ži-vi mnogo let v sreči in veselju! Vsikdar naj bo jasen njen smeh! Nikdar naj ne mine!« Godba je igrala poskočne. Krva-vec pa je smrkal in si brisal solze, ki so mu tekle od veselja. Pestrne so vzele dete, ki je pomežikovalo lestencem in smehljaje se grabilo za dragulji v dia-demu kraljice Titanijs. Odnesele so ga v temno sobo, kjer je bolna ležala po-vodna deklica. Položile so ga ji v na-ročje. Vsega je prekrila s svojimi pla-vimi lasmi. K sebi ga je pritisnila in mu šepetala: »Moja Rusalka!«

Ko so se umirili gostje in so za hip utihnili godci, je potegnila coprnica Škrepetaja iz širokega rokava svojega vraškega oblačila zvitek pergamenta in ga razvila: »Poslušajte, kralj Oberon in kraljica Titanijs, mladi kraljevič in Kr-vavec ter vsi drugi gostje, kakšno uso-do sem brala v zvezdah novo rojenemu detetu, ki ste mu dali ime Rusalka. Vi pa, čarodeji in čarodejke, poznavalci ne-

beških pismenk in znamenj, mi popravite in me opozorite, ako sem brala kje napačno in pogrešno. Tako bo usoda pletla Rusalki življenje: Sredi med dnem in nočjo se je rodila. Večerna zvezda je stala nad njo. Prelestno srečno mladost vilinskih bitij bo živela, potem pa jo bo požrl ponor človeškega življenja. A ne bo ugasnila. Svetlo bo gorela ljubezen njenega srca in bo z njo našla nazaj v vilinske vrtove mladosti. Vendar medtem jo čakajo vse groze samote. Tisti, ki ji je najbližji, je ne bo poznal. Pogledal ji bo v oči in se bo obrnil v stran. Zaman bo stegala k njemu svoje roke. Znamenje leva daje njeni ljubezni moč vlade. A strupeno jo pika škorpion. Tedaj, ko se bo s solncem združila večernica, bo našla Rusalka rešitev. — Hude besede sem govorila. Moje srce je zaradi njih težko, kakor da leži v njem kepa mrtve krvi. Kakor stoji v zvezdah zapisano, sem povedala. Niti nisem dodala besede, niti nisem ničesar zamolčala. Po resnici in pravici sem govorila. Ali ni tako, čarodeji in čarodejke? »Tako je,« so votlo dejali čarodeji. Velika tišina je bila v dvorani. Nižje so gorele sveče v lestencih. Demanti v ogrljih so zamolknili, kakor da so umrli. V trenutnem hladu so se zgrbili gostje. Le kraljevič se je tiho smehljal: »Motiš se, velika coprnica škrepetača. Dejala si: Najbližji je ne bo spoznal. K njemu bo dvignila roke, on pa se bo obrnil v stran... Kdo ji je bližji od mene. Ne mogel bi je pozabiti...« (Dalje prihodnjič).

Mlado Jutro

Štev. 18

Nedelja, 6. maja

1934

Bogomir Pregelj:

Rusalka

7. Zakaj je preklela coprnica Škrepetača Mesto pesmi

Stari kralj je umrl. Po ulicah, pokritih s črnim suknom, so peljali črni konji njegovo krsto. S črno tenčico pokrite zastave so se klanjale nad njo. Trudno so ječali zvonovi. Trudne so bile roke starega kralja. Dosti dolgo so držale meč in žezlo. Pod težo kraljevske krone se je sklonila glava in zlati obroč se je skotalil z nje. Stari kralj pa se je zleknil, da se bo do dobra spočil in odpočil. Trudno mu pojo zvonovi v slovo. Za slovo se je mesto zavilo v temo...

Danes je pa vse svetlo. Pisane zastave se razpletajo v solncu. Ceste so prepredle cvetne kite. Praznični tropi ljudi prepevajo objeti. In zvonovi pritrkavajo, kakor da so se napili solnčnega zlata. Mladi kralj je vzel v svoje močne roke žezlo in meč pravice. Trd je njegov tilnik. Ko mu je krona ovila čelo, je dvignil visoko glavo. Na zlatem tronu sedi. V širokih škrlatnih gubah ga ovija kraljevski plašč. Kakor zvezde okrog meseca so se zvrstili okrog njega svetovalci. Na njihovih svilenih plaščih se motno blestijo zlate verižice. V pozdravu so sklonili sive glave. Najstarejši med njimi je začel pozdrav: »Pozdravljen, kralj! S krono si kronan. Žezlo in meč nad nami držiš, vreden naslednik svojega očeta. Tvoje lice je gladko, tvoja roka je močna. Dolgo nam vladaj do kasne starosti. Vendar nihče ne pozna mere svojih dni. Morda so obilno namerjeni, morda le skopo šteti. Zato ne pozabi, o kralj, da stoji na tvoji strani prazen prestol. Novih poganjkov naj ima kraljevsko drevo. Kraljico daj svojemu ljudstvu, o kralj!« Dvignil je kralj roko. O povodni deklici je hotel povedati in o onem samotnem večeru, ko ji je obljubil, da ji bo spletel kraljevsko krono v zlate lase. Pa še o Rusalki je hotel govoriti, o svojem dišečem cvetu.

Toda vanj je bilo vprtihi sto sivih oči. Tako mrzle so bile, kakor da se ni vanje prikradel nikdar smeh. Tako trdo so ga gledale, da mladi kralj ni spregovoril in je zamoledal svoje besede. Enakomerno glasno je nadaljeval prvi svetnik: »Le kraljica iz kraljevskega rodu pristoji tebi, kralj. Poznamo jo. Kralj tam onkraj gora ima hčer, prelepo kraljično. Njo smo ti izbrali za ženo, sebi za kraljico. Prezala je in njen oče je mogočen kralj. Mnogo ima gradov in obilo bogastva mu čuvajo junaki v zidanih stolpih. Širne so njegove zemlje in njegove vojske bodo vsikdar dobra opora tvojemu meču. K njemu pošlji snebecev, o kralj!« Strmo je gledalo kralja 50 parov jekleno sivih oči. Kakor da mu pijo dušo iz prsi mu je bilo. Iznenada je začutil, da ima krona ostre robove. V pekočem krogu so se mu zajedli v glavo. Prsti, ki so oklepali žezlo in meč, so bili otrpli ter vsi lešeni. V ustih mu je bilo grenko, kakor da je jedel lesnike. »Trudni smo, kasneje bomo razmislili vaše nasvete, potem vam bomo dali svoj odgovor,« je nalahko zamahnil z roko. Svetovalci so se globoko poklonili. Najstarejši je za trenutek zastal. Počasi je dejal: »Ne pozabi, kralj, le ženi kraljevskega rodu pritiče kraljevska krona!« Potem se je okrenil in odšel za ostalimi. Kralj je globoko sklonil glavo. Rožljaje mu je zdrsnilo žezlo izrok. Z dlanmi si je pokrnil obraz. Počasi je spolznila med prsti solza...

V prvo je čakala oni večer povodna deklica zaman, kdaj pride mladi kralj. Nad zibko se je sklanjala, Rusalki pela uspavanko, vroče solze so kapljale na svilene blazine.

Znova se je okitilo mesto s cvetnimi venci. Svadbene pesmi pojo zvonovi. Laca ljudi se svetijo, kakor so pisane njihove obleke. Vse povsod so same pesmi in cvetje. Srebrni oklepi vitežov so se

pokrili pod kitami rož. Njih dehtenje rase do neba. Veselite se, veselite se! pojo zvonovi. Dobili smo kraljico! drugi odgovarjajo.

Zlat sprevod je krenil iz kraljevskih dvorov. V dišečem dežju rosi cvetje. Do kraja so odprta vrata cerkve. Orgle buče. Z visoko mitro na glavi stoji škof pred oltarjem. Kakor sulice gore sveče na visokih svečnikih. Nalahno je prijel kralj kraljično za bele prste. Po rdečih preprogah jo vodi med zvonečimi vrstami negibnih stražarjev pred oltar. Škof vprašuje. Odločno jasno je pritrdil kralj. Na zlatega pladnju so postavili predenj dva drobna prstana. S tenkimi prsti je vzel kralj manjšega. Kaj je to? Med šumečo pesem orgel se je zapletel jokajoč vzdih: »Joj meni!« Za hip se je stisnilo kraljevo srce. Bilo mu je, da bi spustil prsta in zakričal: »Ne, ni res! Lagal sem!« Težko leži krona na glavi. Mirno je nataknil kralj kraljici prstan. V bučanju orgel je utonilo ihtenje. Kralj je položil kraljici krono na glavo. Vrh njenih črnih kit krona kot sonce blesti. Visoko nosi kraljevska hči kronano glavo.

Rjave vode so se besneče prignale iz gora. Vso strugo so napolnile. Lačno ližejo v bregove. Težke hlude in skale nosijo s seboj. Z njimi bodo lomile mostove. V tolmunu sredi polja voda vre. Povodni mož besni: Povodna deklica! Zbudi se! Zbudi se! Potopil bom mesto! Z vseh strani hite vode. Vse višje rasto. Hej, kako se lomijo mostovi. Preko brega so skočile. Le tecite ljudje, drobne igrčke. Brž, brž. Vse silnejše so vode. Vse silnejše. Po mestnih ulicah ližejo valovi. V mestne hiše so vdrl. Vrtove prekrili. Bledi so obrazi ljudi. Povsod so vode. In povodni mož joče. V najlepši dvorani spi povodna deklica. Kakor uvel cvet se je sklonila in zbledela. V dvorih sedi na prestolu črna kraljica. Ob njej sedi mladi kralj. Zato je trudno srce povodne deklice. V poljubu se je sklonila nad smejoče se Rusalkine oči. Ni več dvignila glave.

Vode rasto. Z vseh bregov so se strnile in se zlije čez bregove. Povodni mož hoče potopiti mesto. Strnjene vrste vojska so prišle. Reki jezove postavljajo. Bregove ji merijo z nasipi. Zaman grizejo vanje valovi. Previsoki so nasipi in preširoki. Rešeno je mesto. Le vrtovi cvetja so zasuti s peskom. In slavčja gnezda je odplavila voda.

Srebrno joče mesečina. Tiho žalostin ko rose zvončnice. Ko trudne megle gre do sklonjene vile. Povodno deklico škrtati k pogrebu neso. Z bledimi lučkami so se ob krsto večje zvrstile. In za njo gre

povodni mož Krvavec. Vse krvave in slepe so njegove oči od pretočenih solz. Ob strani mu gresta vilinski kralj in kraljica. Njuna lica so rosna ko cvetje v jutru. Čuki tegobno pojo: »Bilo je! Bilo!«

Tam, kjer se povzpenjajo skale do neba, je zanetila coprnica škrepetača mal kres. Sedemkrat sedem vrst svetega lesa je naložila nanj. Čarne rise je očrtala okrog njega. Skrivnostne besede kliče, tajna imena zove. Vsa noč okrog nje je polna šuštečih oči strahov in nočnih grozot. Toda velika coprnica se jih ne boji. Enakomerno čita iz čarnih knjig. Iz koščene škropilnice kri škropi v vse strani neba. Težke besede žebra velika coprnica. Vso silo sovraštva in bolečine se je strnilo vanje. In noč je polna groze. Nebo je nizko, kakor pokrov krste. Doli v polju povodno deklico v grob neso. Za njeno srce hoče velika coprnica tisoče src. Zato govori skrite besede zakletve: »Preklet, preklet! Mrtev je cvet! Spev dopet! Za vek! Za vek! Ura tiktaka! Minuta vsaka naj te žene v svet. Preklet, preklet! Vzel si srce! Izgubi srce! Tuje srce oživi le ga spet! Preklet!« ...

(Dalje prihodnjič).

Utva:

Jutro

V jutranjem somraku se škrjanček prvi oglaš, koj se dvigne v višine, da pogleda, če planine solnce že zlati.

Potlej kos zažvižga svojo jutranjico, ščinkavce predrami, taščice in drozge in še hlapca v slami.

Vrabcí zadnji se zbudijo in vse prekríčijo:

»Čiv, čiv, čiv, kdo je kriv, kdo je kriv, da je črešnja usahnila, ko že cvetje je razvila, — kdo je kriv?«

Star voluhar ven iz rova smrček svoj pokaže in poslušne, pa se koj potuhne in izgine spet v globine.

Mlado Jutro

Štev. 19

Nedelja 13. maja

1934

Bogomir Pregelj:

Rusalka

8. Prelepa roža je človeško srce

Krakajoče se je utrgal glas coprnice škrepetače. Za trenutek se je lovil pod oboki, potem pa je bilo vse tiho v veliki špilji. Davno je že spustila Škrepetača roko z nogavico v naročje. Sklonila je

sla. In ko je bila ura, je prišla k veliki coprnici Škrepetači: »V roke mi položi srce. V mesto ga bom nesla. Morda ga bo kdo spoznal.« Tiho je ponovila za njo Rusalka: »Morda ga bo kdo spoznal...« Potem je živahno nadaljevala: »Ne glej

glavo in topo buljila pred se. Rusalkine oči so bile širom odprte in vse mokre od solza. Nepotrpežljivo je prosila: »In potem? Kaj je bilo potem?« Coprnica Škrepetača je dvignila glavo ter dejala s posiljenim vsakdanjim glasom: »Potem so minula leta. Mesto pesmi je postalo mesto škrepetajočih strojev. Rusalka je ra-

tako žalostno, botra! Saj me bo še kar strah. Kaj moram napraviti, mi rajši povej. Veš, se mudi. Tam v črnem mestu je moj papaček. Žalosten je, pa ni nikogar, da bi ga razveselil.« Sključen je vstala coprnica. Nejevoljno je pahnila črnega mačka, ki se ji je smolil okrog nog. »Kar je pisano, se mora zgoditi,«

je zamrmrala in dejala nato osorno Rusalki: »Kaj če postavaš tu in si v napoto. Vse polno stvari imam še za pripravit. Ko boš potrebna, te bom že poklicala. Sedaj pa pojdi! Pojdi že vendar!« Rusalka je plašno pogledala, kaj jo je nenadoma pičilo in je stekla k vratom. Dolgo je romotala Škrepetača v svoji votlini. Prečudne spake je izvela iz zaprašenih kotov in jih postavila okoli mize. V šape jim je dala debele sveče iz surovega voska. Mizi ob stran je postavila trinog, iz kač pleten, in položila pod ponev oglja, da je gorelo z drobnimi sinjimi plamenčki. Mizo je pregrnila s črnim prtom in vse zajela in ogradila s čarnim risom. Potem je plosnila v dlan: »Peter, pripelji mi Rusalko!« Sredi svojih družic je prišla. »Kaj ste še tu,« je razdraženo vprašala Škrepetača, »le brž se poslovite od Rusalka, potem vam bo pognal Peter čoln od Rusalka.« »Čas je, sestrice,« je dejala Rusalka in objela po vrsti ihteče vile. Druga za drugo ji je podala roko: »Ob poslednjih obokih!« — »Pri zadnjih cvetih.« — »Pridi!« — »Ko ti bo težko!« — »Ko boš sama.« — »S polnočjo.« — »Te čakamo.« — »Te čakamo!« Vile so odšle. Tiho je zagnil Peter zavese pred vrati.

Rusalka je čutila, kako ji bije srce v grlu. »Lezi!« je ukazala coprnica in pokazala na črno pogrnjeno mizo. Brez besed je ubogala Rusalka. »Moram, moram!« si je šepetala v duši. Kako je smešna coprnica. Kakor vrana, ki so ji pristigli peruti skače od svečnika k svečniku in prižiga s palico drobne stene sveč. V žerjavico je vrgla pest kadila, da so oblaki dima dišeče napolnili duplino. K svečam je pritegnila črno knjigo in začela peti z zategnjenim, nosljajočim glasom. Pri tem je risala s čarovno palico prasketajoče, iskreče se črte v zrak. Vse bolj so se gostili oblaki dima. Okrog risa je začelo hoditi s copotajočimi koraki. Tihi udarci sovijih kril so pošumevali. Vse več nevidnih nog je gomazelo okrog risa. Duhovi so slišali rotitve in se zbirali kakor večje okrog luči. Nekje je zateglo zatulil pes. Visoko je zapiskalo, kakor da je zapiskala burja okrog čeri. Oblaki kadila so se razklali. Iz teme je stopil tujec. Rusalka je zaprla oči. Krčevito je stisnila zobe, da ne bi suho drdralo v hladni grozi, ki jo je napolnila. Žalostni tujec je obstal v krogu. Mrtev je bil njegov glas, ko je vprašal: »Zakaj me kličeš?« — »Vrni srca!« je zahtevala coprnica. Tujec je odvrnil z vprašanjem: »Ali je bilo spoznano srce?« — »Ni bilo. Ni bilo pri-nešeno doslej. Vrni, vrni!« — »Prelepe igracke so človeška srca,« se je strupe-

no smešil tujec. Iz torbe je potegnil dolg niz rdečih koral. Med priprtimi vekami je pogledala Rusalka. Na srebrno nit so bila nabrana človeška srca. Zvijala so se in se krčila. Nekatera so bila vsa zgrbljena in drobna, druga so plala v širokih zamahih. In tretja so komaj še porhtevala. Vsa pa so bila prebodena s srebrno nitjo. Kakor ribe so bila nanjo nabrana. Zlahka je polzela niz src med tujčevimi sinje bledimi prsti, ko je zasmehujoče vprašal: »Kaj mi daš za te igracke, velika coprnica?« Rusalka se je pognala z mize in stegnila roke: »Vzemi moje srce za ta srca, vzemi!« Mrko je stopil tujec korak nazaj: »Kaj mi bo tvoje srce? Ne iščem ljubezni.« Zgostili so se oblaki kadila in zavili tujca, ki se je v njih razpustil v temo. Sveče so medleče dogorevale. Iz temnih kotov votline se je porogljivo smejalo: »Hoho. Prelepe igracke so človeška srca. Kaj mi daš v zameno? Kaj daš?«

Coprnica Škrepetača si je otrla potno čelo: »Zaman je bilo,« je votlo zaječala. »Ne bodi žalostna, botra,« jo je Rusalka mehko pogladila po velem, zgubanem licu, »tako pot moram iti, kakor je pisana.« — »Odpusti mi Rusalka vse gorje, ki bo prišlo po meni nad tebe,« je prosila Škrepetača. Mehko je odvrnila Rusalka: »Nisi hotela. Kar moraš storiti, stori!«

Mirno je ležala Rusalka na črno pogrjeni mizi. Coprnica Škrepetača ji je razgrnila prsi in ji zarezala z drobnim koščenim nožem nad srcem mal križ. Ko je začutila Rusalka pekočo ostrino noža, jo je hladno spreletelo: Sedaj bo odprla globoko, do srca. Vendar je nož komaj do krvi načel kožo. Iz srebrne posode je vzela coprnica ščepec prahu in potresla z njim krvaveči križ. Potem pa je postavila na usta drobno piščalko in začela ščebetaje piskati nanjo. Saj to ni nič hudega. se je razveselila Rusalka. Ščebetajoča godba je napolnila ves prostor. Rusalkino srce je začelo drhteti in nihati v njej. Vse jačje je pela piščal. Vse močnejše je trkalo Rusalkino srce. Bilo ji je sladko težko. Vsa onemogla je ležala in njeno srce se je vse jačje zaganjalo k rani, ki se je v križu odpirala na vse strani. In iz rane je pogledala drobna zelena mladika. Kakor tenka klca je bila, pa je že rasla. Sunkoma se poganja v vis. Sedaj je kot zelen prst. Za ped jo je. Brez kraja ščebeta piščal. Brez prestanka utripa srce v rano. Klika se je razpela. Razvila je prvi list. Pa že drugi razvija svojo zeleno dlan in tretji poganja kakor puščica. Droben svež grm cvete iz Rusalkinih prsi. Vse jačje ščebeta piščal. V težkih, ostrih zama-

hah utripa srce. Zeleni grm ne poganja več novih listov. Za hip se zdi, kakor da je dorasel in bo v naslednjem trenutku zvenel. V sredi krošnje je pognal nov brst. Počasi zlahka se debeli. Vse širše se razklepajo zeleni listi. Sredi krošnje brsti cvet. Že malo rdi med zelenjem. V prsih je tiho. Srce utripa nad njimi. Rdeči popek utripa. Rezko je odstavila coprnicca pišča! od ust. Ostro ukazuje: »Odlomi cvet! Odlomi cvet!« Stežka je dvignila Rusalka roko. Zlahka je prijel steblo. Pa je takoj spustila. Veče: »Boli! Boli!« Ostreje ukazuje coprnicca: »Utrgaj cvet! Utrgaj cvet!« Rusalka je

ubogala. Belo žareča bolečina jo je presekala, da je odprla v divjem kriku usta. Zadnje sveče so cvrčoč ugasnile. Hladno mazilo je vzela coprnicca škrepetača v roke in pomazala z njim krvavi križ na Rusalkinih prsih. Rusalka se je vsedla. Z izgubljenimi očmi gleda po mračni votlini. Levo roko je pritisnila na srčno stran. Pa v prsih je vse tiho in prazno. Desnica krčevito oklepa na pol razcvel rožni cvet. Do ust ga je dvignila Rusalka. Tih poljub je dehnila nani. Topla solza ji je kanila iz oči na rdeči cvet. »Prelepa roža je človeško srce,« je vzdihnila. (Dalje prihodnjič).